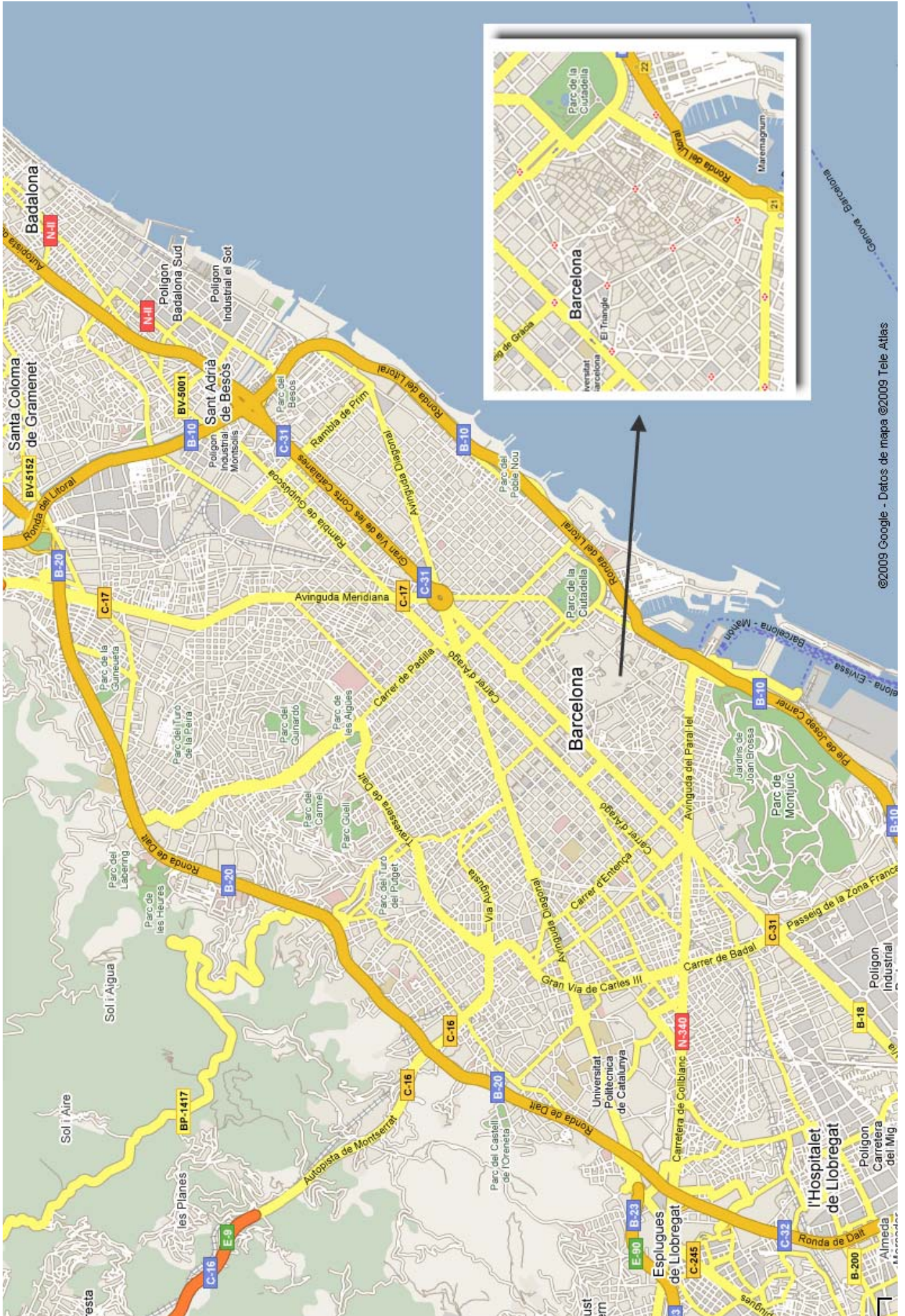

EXERCICI

1. Explica què és una ciutat, defineix-la seguint criteris tant quantitius com qualitatius.
2. Defineix i explica les característiques més importants d'un centre històric urbà, un eixample i un barri de la perifèria urbana.
3. Analitza el plànol urbà de Barcelona. Identifica els diferents tipus de trama urbana que hi apareixen. [→ veure el plànol de la pàgina següent]
4. Indica les principal diferències entre les ciutats del tipus nord-americà i les ciutats del món menys desenvolupat.

[01] La resposta ha d'incloure, almenys, els criteris següents:

- **El nombre d'habitants.** Una població és una ciutat a partir d'un nombre determinat d'habitants, que depèn de l'extensió i el nombre total d'habitants del país. A l'Estat espanyol es considera ciutat a partir dels 10 000 habitants, mentre que al Japó han de superar els 30 000, als Països Baixos els 20 000, i a Suècia els 200.
- **L'activitat econòmica de la població.** La població de les ciutats es dedica als sectors secundari i terciari.
- **L'estructura i l'organització de l'espai.** És la influència que la ciutat exerceix en el seu territori. La ciutat és un gran centre que organitza l'espai circumdant, i a causa dels fluxos, els desplaçaments, tant de persones com de capitals o mercaderies, que es produeixen diàriament. La ciutat també concentra l'administració i les institucions de govern; aleshores, cal distingir-ne les diverses àrees o barris que la formen i les funcions (industrials, comercials, de residència, etc.) que acompleixen el centre històric, l'eixample, el centre de negocis i els barris perifèrics. A més, s'ha de relacionar les diverses àrees amb l'evolució històrica de la ciutat. Les ciutats també estan envoltades i connectades per moltes i variades vies de comunicació.
- **El creixement.** Consisteix en l'expansió de la ciutat, a diferència dels pobles, que no creixen.
- **La morfologia.** Identificar la forma i l'estructura de les trames urbanes (carrers), i també dels edificis per a poder distingir quins tipus de plànols urbans formen la ciutat: irregular, ortogonal, radiocèntric o lineal. Analitzar si la disposició dels edificis és desordenada o ordenada. Les cases urbanes tenen diverses plantes, mentre que en els pobles els habitatges són baixos i, a més, tenen parts dedicades a feines agrícoles. També són molt diferents, respecte dels pobles, l'estil de vida i les relacions socials entre els habitants de les ciutats.
- **Les comunicacions.** Localitzar les infraestructures de transports i comunicacions, grans avingudes, carreteres, ferrocarrils, ports, aeroports i apreciar, a partir d'aquestes infraestructures, el grau de comunicacions a l'interior de la ciutat, entre els barris o amb la perifèria, que pot influir en les seves funcions econòmiques.

[02] La resposta ha d'incloure els punts següents:

- **Centre històric o nucli antic:** Generalment s'estén al voltant de la catedral o dels vells edificis de decisió política en l'Edat Mitjana. Els carrers són estrets i dificulten el trànsit de vehicles. De vegades encara hi queden part de les antigues muralles. Pot ser un barri residencial i de lleure i cultura, on es poden trobar els museus, teatres, restaurants, etc. També té activitat administrativa, ja que s'hi troba la seu del govern municipal. En l'actualitat hi ha un procés de recuperació dels centres històrics de les ciutats per tal de revitalitzar aquestes zones reformant els habitatges i fomentant el comerç.

- **L'Eixample:** Fruit del creixement industrial del segle XIX i començament del XX. Van aglutinar els habitatges de la burgesia. Generalment és un lloc de residència i de concentració d'activitats comercials i de negocis.
- **Barri perifèric:** es generalitzen a partir del segle XX, fora de les ciutats. Són zones residencials per a les classes benestants (amb cases de dues o tres plantes, generalment d'un sol habitatge, envoltades de jardí), o bé barris dormitori per als treballadors (formats per polígons de blocs d'habitatges disposats de forma geomètrica i uniforme, generalment fets amb material de baixa qualitat i poques o nul·les infraestructures). L'extraradi resta per als barris marginals. A més, es construeixen polígons industrials (espais de la perifèria urbana destinats a la ubicació de les indústries).

[03] *Resposta orientativa:* S'ha de descriure i situar l'emplaçament, la morfologia, l'estructura, l'organització i les comunicacions que s'observen a la ciutat de Barcelona.

- La ciutat de Barcelona compta amb una barrera de fixació molt clara que dificulta el seu creixement per una banda, com és la mar Mediterrània. N'hi ha d'altres, però, s'assenta en una plana formada entre els deltes de les desembocadures dels rius Llobregat, al sud-oest, i Besòs, al nord-est, i limitada pel sud-est per la línia de costa, i pel nord-oest per la serralada de Collserola (amb el cim del Tibidabo, 516,2 m, com a punt més alt) que segueix paral·lela la línia de costa encaixant la ciutat en un perímetre molt definit (presentant una trama de creixement en lineal -al llarg de la costa-).

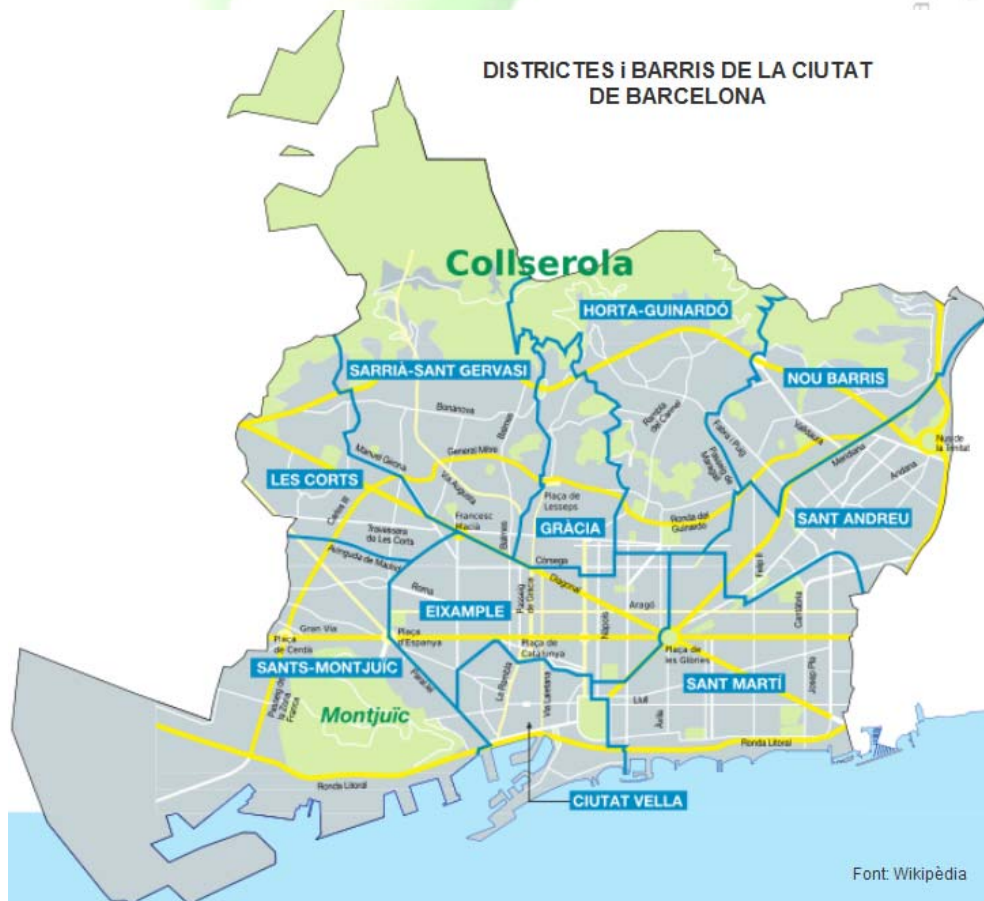
La part del pla de Barcelona més propera a la serralada litoral es troba esquitxada de petits turons, alguns dels quals urbanitzats: el Carmel (265,6 metres), Monterols (127,3 metres), el Putget (182,7 metres), la Rovira (206,8 metres) i la Peira (138 metres). A tocar del litoral, dominant el port, s'aixeca la muntanya de Montjuïc (184,8 metres).[5], i el mont Tàber de només 16,9 m, és el promontori on s'assenta el nucli històric de la ciutat.

- Es distingeixen tres altres tipus de trama en el plànol de la ciutat: l'irregular, l'ortogonal i el radiocèntric. El plànol irregular es correspon a la part antiga de la ciutat, d'època medieval, construïda sobre l'antiga ciutat romana. La seva situació és a prop del mar, és a dir, que la ciutat va néixer al costat del mar (barrera de fixació). Es caracteritza pels carrers irregulars i estrets, sense cap tipus de planificació. Correspon al centre històric de la ciutat, que presenta una funció residencial, comercial, cultural i administrativa, ja que és on es troben els edificis històrics de la ciutat, la catedral, els museus i els edificis de l'administració.
- Al costat esquerre del centre o nucli històric (Ciutat Vella), separat per una ampla via de comunicació – *Les Rambles* –, trobem un altre plànol irregular, que correspondria amb el raval de la ciutat, que es va construir fora de les muralles, entre els segles XIV i XV, com a lloc de residència de les classes baixes.
- Al voltant de tota aquesta zona antiga es troba un traçat viari amb un plànol ortogonal o quadrísculat. Correspon a l'eixample de la ciutat, es tracta del barri que es va començar a construir a partir del 1860 (segle XIX) a partir del projecte d'Ildefons Cerdà, per tal d'eixamplar la ciutat cap al pla de Barcelona.

Les característiques són: carrers rectilinis que s'entrecreuen formant un angle recte, que origina illes quadrículades. Aquestes illes estan tallades a les cantonades, anomenades **xamfrans**, i formen angles rectes. L'eixample es va construir com a lloc de residència de la burgesia. És l'indret de la ciutat on es troben la major part d'edificis d'estil **modernista**. No és estrany trobar-se, tot passejant pels seus carrers, una façana, un comerç o un vestíbul amb sorprenents ornaments florals, ferro forjat, escultures o rajoles. La **Sagrada Família**, obra inacabada d'**Antoni Gaudí**, està situada a l'Eixample.

Té diverses funcions ja que, a més d'un lloc de residència, és el lloc de concentració de les activitats comercials i també de negocis. La **vida nocturna** a l'Eixample inclou molts bars musicals i restaurants, actualment s'hi ha instal·lat un bon nombre de locals d'ambient **homosexual** i ha passat a ser, per a molts, el **barri gai** de Barcelona; amb el sobrenom de «**gaixample**».

- Als voltants de l'eixample apreciem uns traçats més irregulars que es corresponen amb els nuclis municipals, com Sants, Sarrià, Gràcia, etc., que el creixement de la ciutat va absorbir entre els segles XIX i XX. Per altra banda, cal destacar l'existència de força polígons industrials a les afores de la ciutat.
- Barcelona ha anat creixent annexant municipis veïns que són avui dia barris de la ciutat. Cal destacar l'aportació fonamental d'**Ildefons Cerdà** en l'ordenació urbanística. Barcelona està dividida en deu districtes (s'enumeren els barris oficials i alguns no reconeguts oficialment):

Més informació: <http://ca.wikipedia.org/wiki/Barcelona#Empla.C3.A7ament>

- Podem apreciar alguns plànols radiocèntrics en algunes places de la ciutat de les quals parteixen carrers en forma de radis.
- També es poden apreciar algunes grans vies de comunicació, en forma d'amples carrers. Dues d'aquestes vies creuen tota la ciutat de forma diagonal (tot arribant al mar) i horitzontal.

[04] 1)

- Les **ciutats de model nord-americà** són ciutats modernes, de creació més tardana. Moltes són ciutats planificades, amb grans vies de comunicació, sobretot autopistes.
- Moltes neixen a partir dels segles XVIII i XIX i no tenen barri històric. S'estenen al llarg de molts quilòmetres i tenen un nucli, l'anomenat CBD o centre de negocis, on es desenvolupen les principals activitats financeres i comercials. S'hi acostumen a construir gratacels, a causa del problema de trobar sòl edificable al centre d'aquestes ciutats, i també per una qüestió d'eficàcia de l'economia i la societat nord-americanes: les relacions a l'interior de l'edifici són més ràpides i eficaces en el pla vertical que en el pla horitzontal.
- Al voltant del CBD hi ha els guetos, o barris marginals, com Chinatown o Harlem, a Nova York, on viuen els diversos grups ètnics: xinesos, hispans, etc., barris que abans constituïen l'habitatge de la classe mitjana, la qual durant la segona meitat del segle XX s'ha desplaçat a zones residencials de fora de la ciutat.
- Les zones residencials tenen com a habitatge típic la casa unifamiliar amb jardí. Disposen de diferents centres comercials amb tot tipus de serveis, per tal d'evitar els desplaçaments cap al centre.
- Totes les ciutats estan envoltades d'una important xarxa de comunicacions, sobretot per autopistes, ja que el vehicle privat (l'automòbil) és el transport bàsic d'aquestes famílies.

2)

- **Les ciutats del Sud, tant de l'Amèrica Central o del Sud com d'Àsia o Àfrica**, tenen unes característiques semblants, fruit de la seva situació socioeconòmica.
- Són ciutats amb un creixement demogràfic continuat, motivat tant per l'alta natalitat com per la forta emigració del camp a la ciutat.
- Aquesta població emigrada (pagesos sense terra amb famílies molt nombroses) no té recursos econòmics i se situa al voltant de les ciutats, en zones amb una densitat de població molt elevada. En aquestes zones no hi ha edificacions, i ni tan sols s'hi permet de construir; aleshores, són els mateixos habitants els qui es construeixen els seus habitatges. Els materials emprats són trossos de fusta, metall, cartró, etc. Aquests barris no estan dotats d'equipaments, com ara serveis sanitaris, escoles o comerços, ni d'infraestructures mínimes, com aigua, llum, recollida d'escombraries, etc.
- Al centre de les ciutats hi ha el centre de negocis i comerç a les ciutats americanes de fundació espanyola, el centre històric, on se situen els òrgans de decisió política i els culturals.
- A la perifèria, a la part alta de la ciutat, ben comunicada amb el centre, se situen els barris residencials, on viuen els grups dirigents, membres del govern i personal de les multinacionals que controlen el país i que es mantenen separats de la resta de la població.